AVİM Yorum • No: 2016 / 71 • Aralık 2016

FRANSA DİKKATLERİ RUANDA SOYKIRIMI'NDAKİ ROLÜNDEN BAŞKA YÖNE ÇEKMEKLE SUÇLANIYOR

Ali Murat TAŞKENT

Analist (2015-2017)

Ruanda Soykırımındaki rolü sebebiyle özür dileyen Katolik Kilisesinin ardından[1] bu sefer de Fransa 1994deki soykırımda rol oynadıkları iddia edilen Fransız yetkililer hakkında Ruanda makamları tarafından soruşturma açılması sebebiyle gündeme gelmiştir. Söz konusu soruşturma Fransa ve Ruanda arasındaki gergin ilişkileri daha da gerecek bir gelişme olarak nitelendirilmektedir.

30 Kasım tarihinde, Ruanda Başsavcısı Richard Muhumuza tarafından 20 Fransız askeri ve diğer yetkililer hakkında 1994 yılındaki soykırımda oynadıkları olası rol sebebiyle soruşturma başlatıldığı ve bu kişilerden kendilerine yöneltilen suçlamalar hakkında ifade vermeleri beklendiği açıklanmıştır. Soruşturmanın neticesine göre söz konusu 20 kişinin dışında başka Fransız yetkili veya memurların da ifadesine başvurulabileceğine ve ilgili Fransız makamlarından ve resmi dairelerinden soruşturma süresince işbirliği yapması beklendiği belirtilmiştir.[2] Bu gelişmenin bir ay öncesinde Ruanda Ulusal Soykırımla Mücadele Komisyonu (CNLG) 1994 yılında Tutsilere karşı işlenen soykırıma karıştıkları iddiasıyla emekli veya halen görevde 22 Fransız üst rütbeli subayın ismini yayınlamıştır[3] (benzer şekilde, 2008 yılında Ruanda makamları 33 Fransız üst düzey subayın ve politikacının ismini açıklamıştır).[4]

Fransız yetkililer hakkında soruşturma açılacağına dair bu açıklama Fransanın Ekim başında 1994 yılında dönemin Ruanda cumhurbaşkanının suikastine ilişkin soruşturmayı tekrar açmasının ardından (ve belki de buna cevaben) yapılmıştır.[5]

Bilindiği üzere, 4 Nisan 1994 tarihinde dönemin Ruanda cumhurbaşkanı Juvenal Habyarimana ve Burundi cumhurbaşkanı Cyprien Ntaryamirayı (ikisi de Hutudur) taşıyan uçak bir roket saldırısıyla düşürülmüştür. O günden bu yana saldırının sorumluluğunun kime ait olduğu konusundaki tartışmalar devam etmektedir. Mevcut Ruanda hükümeti, söz konusu saldırının cumhurbaşkanı Habyarimananın Ruanda Vatansever Cephesiyle (RPF) mevcut cumhurbaşkanı Kagame tarafından yönetilen ve 1990-1994 yılları arasındaki Ruanda İç Savaşı sırasında Hutu egemenliğindeki Habyarimana hükümetiyle çarpışan Tutsi isyancı grup barış antlaşması imzalamasını engellemeye çalışan aşırı uç Hutular tarafından düzenlendiğini belirtmektedir. Bununla beraber, Hutu milisler tarafından ortaya atılan ve saldırının Kagamenin emriyle RPF tarafından düzenlendiği

yönünde bir karşıt görüş de bulunmaktadır.

Fransa'nın yürüttüğü söz konusu soruşturma Ruanda Cumhurbaşkanı Paul Kagamenin eski yakın çalışma arkadaşlarından birinin Kagamenin uçağın düşürülmesi olayıyla bağlantılı olduğuna dair yazılı ifadesi sebebiyle tekrar açılmıştır. Asıl soruşturma 1998 yılında uçağın düşürülmesi sonucunda hayatını kaybeden Fransız uçuş mürettebatının ailelerinin şikayeti üzerine Fransa tarafından başlatılmış, ancak delillerin değerlendirilmesi ve şüphelilerin mahkeme önüne çıkarılması konusunda yaşanan sorunlar nedeniyle çıkmaza girmiştir. 2006 yılında ise bir Fransız yargıç Cumhurbaşkanı Kagameye yakın dokuz üst düzey Ruandalı yetkili hakkında yakalama emri çıkarmış (Kagame devlet başkanı olması sebebiyle bu suçlamadan bağışık tutulmuştur), bunun üzerine Ruanda Fransa ile diplomatik ilişkileri 2009 yılında tekrar kurulana kadar askıya almıştır[6] (2010 yılında Fransa yakalama emirlerini geri almıştır).[7]

19 Ekim tarihinde Ruanda Cumhurbaşkanı Paul Kagame söz konusu soruşturmanın tekrar açılması sebebiyle Fransaya eleştiriler yöneltmiş, Ruanda yargı sisteminin Fransaya veya Fransanın çıkarlarına tabi olmadığını ve sanık sandalyesine oturması gerekenin Ruandalılar veya Ruanda değil, Fransa olması gerektiğini belirtmiştir.[8]

Kagamenin sözlerinden de anlaşılacağı üzere Fransanın Ruanda Soykırımında rol oynadığı veya bu soykırıma karıştığı yönünde Ruandalılar arasında genel bir inanç vardır. Soykırıma giden süreçte Fransanın Tutsi isyancı grup RPF karşısında Hutu egemenliğindeki Habyarimana hükümetine destek verdiği bilinmektedir. Bununla bağlantılı olarak Fransa katliamları gerçekleştiren Hutuları eğitmekle ve silahlandırmakla suçlanmaktadır. 1994 yılında Birleşmiş Milletler çatısı altında ve Fransanın önderliğinde başlatılan Turkuaz Operasyonu'nda (Operation Turquoise) görev alan Fransız askerler hakkında Tutsileri korumadıkları, katliamlara müdahale etmedikleri ve Tutsileri Hutu aşırıcıların insafına bıraktıktılarına dair çeşitli suçlamalar da yapılmaktadır. Ayrıca, söz konusu operasyonun binlerce Hutu soykırım zanlısının kaçmasına olanak sağlayan bir arka kapı görevi gördüğü iddia edilmektedir.[9] Fransa daha sonraki süreçte de soykırım zanlılarını barındırmakla ve onları iade etmemekle, ayrıca Fransaya kaçan soykırım faillerinin tutuklanması ve yargılanması konusunda yavaş davranmakla da eleştirilmektedir.[10]

Fransa uzun bir süredir bu suçlamaları reddetmektedir. 1998 yılında Fransız parlamentosunca kurulan bir soruşturma komisyonu Fransanın Tutsilere karşı yapılan soykırımla hiçbir bağlantısının olmadığını beyan etmiş, bununla beraber Fransız makamlarının ciddi muhakeme hataları yaptığını kabul etmiştir.[11] 2010 yılında ise dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy 1994 yılındaki soykırım sırasında Fransanın hatalar yaptığını kabul etmiş, Fransanın eski Hutu hükümetinin faaliyetlerinin soykırım boyutunu görmekte başarısız olduğunu ve ülkesi dahil uluslararası toplumun Ruanda'da işlenen bu büyük suçun engellenmesi ve durdurulması konusunda yapılan hatalar üzerine iyice düşünmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununa birlikte, Sarkozy tam bir özür dilemekten kaçınmıştır.[12]

Sonuç olarak, Fransa ve Ruanda arasındaki bu tartışmada birçok Ruandalı Fransanın 1994 soykırımında bir tür rol oynadığını ve katliamlardan ziyade uçağın düşürülmesi olayına odaklanılması gibi yollarla dikkatleri katliamlardan başka yöne çekmeye çalıştığını

düşünmektedir. Fransa-Ruanda arasındaki gerginlik yakın gelecekte hafiflemeyecek gibi görünmektedir. Hatta iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin tekrar askıya alınması riski de bulunmaktadır. Nitekim yakın zamanda bir Fransız mahkemesinin soykırıma suçuna iştirak ettiği gerekçesiyle 25 yıl hapis cezasına çarptırılan Ruandalı eski bir istihbarat üyesinin cezasını onaması gibi ikili ilişkiler açısından olumlu olarak değerlendirilebilecek bir gelişme [13] bu gergin ilişkilerin gölgesinde kalmıştır. Dolayısıyla, iki taraf da karşılıklı oturup tartışmadıkları ve bir çözüm bulmaya çalışmadıkları sürece bu gerginlik sürecektir.

**Fotoğrafın Kaynağı: Wikimedia*

[1] Ali Murat Taşkent, Catholic Church In Rwanda Apologizes For Role In Genocide, *AVİM*, 5 Aralık 2016, http://avim.org.tr/en/Yorum/CATHOLIC-CHURCH-IN-RWANDA-APOLOGIZES-FOR-ROLE-IN-GENOCIDE

[2] French officials face criminal charges over 1994 Genocide, *The New Times*, 30 Kasım2016, http://www.newtimes.co.rw/section/article/2016-11-30/205841/

[3] Rwanda links 22 French officials to 1994 genocide, *Anadolu Agency*, 31 Ekim 2016, http://aa.com.tr/en/africa/rwanda-links-22-french-officials-to-1994-genocide/675811

[4] France accused in Rwanda genocide, *BBC*, 5 Ağustos 2008, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7542418.stm

[5] France reopens probe into 1994 assassination of Rwandan president, *Daily Mail*, 7 Ekim 2016, http://www.dailymail.co.uk/wires/afp/article-3827761/France-reopens-probe-1994-assassination-Rwandan-president.html

[6] Probe revisits assassination that triggered Rwandan genocide, *The Globe and Mail*, 11 Ekim 2016, http://www.theglobeandmail.com/news/world/probe-revisits-mystery-of-assassination-that-triggered-rwandan-genocide/article32316139/

[7] French judges lift arrest warrants against Rwandan military officials, *The East African*, 20 Aralık 2010, http://www.theeastafrican.co.ke/news/2558-1074664-xvvh5r/index.html

[8] Rwanda angered by French reopening of killing investigation, *Reuters*, 10 Ekim 2016, http://www.reuters.com/article/us-rwanda-france-idUSKCN12A1WC

[9] France claims innocence in Rwanda genocide, again, *France 24*, 8 Şubat 2016, http://www.france24.com/en/20160208-france-rwanda-genocide-claims-general-hearing-french-troops-role-hutus-tutsis-kagame

[10] 21 years later, French role in 1994 Rwanda genocide still faces unanswered questions, *Mail & Guardian Africa*, 9 Nisan 2015, http://mgafrica.com/article/2015-04-09-french-role-in-rwandan-genocide-unanswered-questions

[11] Twenty years after genocide France and Rwanda give different versions of history, *RFI*, 10 Nisan 2014, http://en.rfi.fr/africa/20140410-twenty-years-after-genocide-france-and-rwanda-give-different-versions-history

[12] Nicolas Sarkozy admits Rwanda genocide 'mistakes', *BBC*, 25 Şubat 2010, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8535803.stm

[13] French Court Confirms Genocide Conviction of Former Rwandan Intelligence Chief, *Human Rights Watch*, 5 Aralık 2016, https://www.hrw.org/news/2016/12/05/french-court-confirms-genocide-conviction-former-rwandan-intelligence-chief

Yazar Hakkında :

Ali Murat Taşkent, Nisan 2015 ile Eylül 2017 arasında Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) analist olarak çalışmıştır. Taşkent, Kafkasya ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri üzerinde çalışmalar yürütmüştür.

Atıfta bulunmak için: TAŞKENT, Ali Murat. 2026. "FRANSA DİKKATLERİ RUANDA SOYKIRIMI'NDAKİ ROLÜNDEN BAŞKA YÖNE ÇEKMEKLE SUÇLANIYOR." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2016 / 71. Aralık 12. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/FRANSA-DIKKATLERI-RUANDA-SOYKIRIMI-NDAKI-ROLUNDEN-BASKA-YONE-CEKMEKLE-SUCLANIYOR

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır